

УДК 37.015.31:172.15](477)(045)
DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi60.672>

Гаврилюк Г. М.,
orcid.org/0000-0003-1543-3135

ДО ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

У статті висвітлено питання процесу формування національної ідентичності молоді в умовах повномасштабної воєнної агресії. Авторка зазначає, що в сучасному дискурсі ідентичність трансформується з етнографічної константи в динамічну соціокультурну структуру, яка ґрунтується на свідомому ціннісному виборі та є стратегічним складником національної безпеки держави.

Здійснено аналіз ієрархічної моделі державної політики, регламентованої Законом України щодо утвердження національної та громадянської ідентичності та Стратегією до 2030 року. Виокремлено три фундаментальні вектори впливу – національно-патріотичне виховання, військово-патріотичну підготовку та громадянську освіту. На основі синтезу підходів провідних учених (І. Беха, К. Журби, Т. Ремех та ін.) розкрито механізми «свідомого привласнення» цінностей через об'єктну рефлексію, що забезпечує внутрішню інтеріоризацію національних сенсів особистістю.

Визначено роль закладу загальної середньої освіти як україноцентрованого простору. Висвітлено дидактичний потенціал навчальних дисциплін у подоланні деструктивних наративів та формуванні світогляду суб'єктної нації. Доведено ефективність волонтерства як соціально-психологічної технології, що сприяє розвитку резильєнтності молоді, трансформує пасивну приналежність в активну суб'єктність і зміцнює ідентифікаційний зв'язок між індивідуальним «Я» та національним «Ми».

Резюмовано, що синергія нормативно-правового регулювання, ціннісного змісту освіти та практичної діяльності формує цілісну екосистему утвердження національної свідомості. Результатом цього є становлення критично мислячої особистості, здатної забезпечувати ментальну та фізичну стійкість суверенітету України в глобалізованому світі.

Ключові слова: національна ідентичність, українська нація, національна безпека, молоде покоління, патріотичне виховання, освітнє середовище, державна політика, волонтерство, інтеріоризація цінностей, ментальна стійкість.

Постановлення проблеми. Процес формування національної ідентичності молодого покоління в сучасній Україні проходить через фазу глибокої трансформації, що зумовлена потребою переосмислення фундаментальних цінностей, історичної пам'яті та громадянської ролі особистості в умовах повномасштабної війни. Національна ідентичність у цьому контексті розглядається не як статичний набір етнографічних ознак, а як динамічна структура, що базується на свідомому виборі, суб'єктивному переживанні належності до українського народу та готовності пов'язати власну долю з майбутнім держави [4].

На основі наукових підходів, зокрема визначення К. Журби, можна стверджувати, що ідентичність включає усвідомлене прийняття моральних цінностей, формування національної гідності та високий рівень індивідуальної відповідальності за колективне благо [там само].

Центральним елементом трансформації ідентичності є перехід від суто етнічної моделі до моделі громадянської нації, де ключовим маркером належності стає активна участь людей у житті суспільства, відбудові країни та підтримці сил оборони. На нашу думку, загальна середня школа є ключовим майданчиком, де поступово відбувається

свідоме формування національної ідентичності підростаючого покоління. Такий процес відбувається в умовах безпрецедентної інформаційної війни, де соціальні мережі та цифрові платформи стають полем битви за людську свідомість. Відтак школа має трансформуватися з репродуктивного джерела знань на динамічне освітнє середовище, що забезпечує не лише інтелектуальний, а й емоційно-ціннісний захист особистості, усвідомлене та виважене, критично розвинене життєсприйняття наявних трансформаційних процесів.

Аналіз досліджень. У низці чинних нормативних документів [5-7] регламентовано основні ціннісні орієнтири, стратегії, напрямки спільнодії різних профільних інституцій з питань формування національної ідентичності молодого покоління. Їх детальний аналіз свідчить про те, що в Україні вибудовано чітку ієрархічну модель державної політики, де ідентичність офіційно визнана фундаментом національної безпеки.

Синтез наукових підходів І. Беха [1], К. Журби [3; 4], Т. Ремех [8], О. Вишневської [2] та В. Сухомлинського [9] дозволяє виділити цілісну концепцію формування національної ідентичності як стратегічного фундаменту сучасної освіти.

Спільний внесок цих дослідників полягає в переосмисленні ідентичності не як сукупності теоретичних знань, а як багаторівневого процесу, що поєднує глибоку психологічну рефлексію, емоційне переживання та практичну дію. Учені спільно обґрунтували, що національне самовизначення особистості досягається через механізм «свідомого привласнення» духовних цінностей, де ключовим інструментом є об'єктна рефлексія, що перетворює культурні надбання нації на внутрішні життєві орієнтири особистості. При цьому фундаментом процесу стають самоповага та національна гідність, які забезпечують щире, внутрішньо вмотивоване служіння Батьківщині, вільне від зовнішнього примусу. Водночас на тлі соціально-політичних подій, що відбуваються останніми роками в Україні, питання формування національної ідентичності молодого покоління набуває глибших сенсів як в особистісному, так і в соціальному аспектах та потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Мета статті – дослідити окремі питання формування національної ідентичності молодого покоління через синергію державної політики, освітнього контенту та виховної діяльності.

Викладення основного матеріалу. Державна політика України у сфері формування національної та громадянської ідентичності набула системного та законодавчого оформлення через ухвалення низки нормативних документів. Так, Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» за № 2834-IX (редакція від 01.01.2025) заклав правовий фундамент для утвердження української ідентичності [5]. Його можна вважати стратегічним документом, який фактично виводить питання національної свідомості з гуманітарної площини у сферу національної безпеки.

Ключова філософія цього Закону базується на переконанні, що стійкість держави залежить не лише від міцності оборони, а й від того, наскільки чітко громадяни усвідомлюють свою приналежність до України. Саме тому цей документ закладає правовий фундамент для формування цілісної державної системи, яка працює на зміцнення української національної та громадянської ідентичності.

Структурно політика, визначена цим Законом, охоплює три взаємопов'язані вектори. Перший – це *національно-патріотичне виховання*, що базується на плеканні любові до Батьківщини, повазі до державної мови та відновленні історичної пам'яті про боротьбу за незалежність. Другий вектор – *військово-патріотичне виховання*, спрямоване на підготовку громадян до захисту країни та підвищення престижу військової служби. Третій – це *громадянська освіта*, яка має на меті формування відповідальної особистості, здатної захищати демократичні цінності та брати активну участь у житті громади.

Закон стимулює розвиток україномовного середовища та вшанування національних героїв, що є критично важливим для протидії зовнішнім інформаційним та ідеологічним

загрозам. Водночас держава визнає ідентичність не лише тих українців, що мешкають всередині країни, а й закордонного українства, інтегруючи їх у спільний культурний та державотворчий простір.

Тобто Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» перетворює утвердження ідентичності на системний процес, що об'єднує ресурси держави та ініціативу громадян задля майбутнього країни.

Законодавче підґрунтя цього Закону дозволило розробити та схвалити Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року [7]. Вона є фундаментальним планом дій, що перетворює законодавчі норми на конкретні кроки для зміцнення державної єдності.

Головна сутність Стратегії полягає у формуванні стійкого суспільства, здатного ефективно протидіяти гібридним загрозам та зовнішній агресії через усвідомлення своєї самотності. Документ визначає пріоритетом розвиток україномовного простору та відновлення історичної справедливості через подолання наслідків тоталітарного минулого. Слід відзначити, що цей документ регламентує перехід від формального патріотизму до дієвого громадянства, де кожен українець та українка має володіти навичками критичного мислення та захисту демократичних цінностей.

Особлива увага в документі приділяється молоді та військово-патріотичному вихованню, що має на меті підготовку населення до захисту територіальної цілісності України. Стратегія також передбачає активне залучення ветеранів війни до виховного процесу як живих носіїв національного подвигу та досвіду. Реалізація документа базується на тісній співпраці держави, органів місцевого самоврядування та громадського сектору для створення мережі молодіжних центрів і хабів ідентичності.

Кінцевою метою реалізації Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року є створення середовища, де українська ідентичність є основою національної безпеки, а громадяни відчувають нерозривний зв'язок із долею своєї країни.

Разом із тим відповідні операційні плани заходів з питань національної ідентичності на 2023–2025 роки було задокументовано й у Концепції цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання до 2025 року [6]. Вона визначає стратегічні пріоритети формування у громадян, особливо молоді, почуття відданості своїй державі та готовності до її захисту. В її основу закладено ідею єдності українського народу, розвиток духовності, моральності та поваги до національних цінностей і символів.

Основним змістом згаданої Концепції є системна зміна підходів до виховання – від формальних заходів до змістовного вивчення історії, популяризації державної мови та вшанування сучасних героїв-захисників. Документ також акцентує потребу тісної співпраці між закладами освіти, державними структурами та громадськими організаціями для створення безпечного і свідомого суспільства.

Кінцевою метою Концепції цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання є формування стійкої громадянської позиції, що базується на європейському векторі розвитку України та, водночас, на глибокій повазі до власного коріння.

Аналіз вищезгаданих документів [5-7] свідчить про те, що в Україні вибудовано чітку ієрархічну модель державної політики, де ідентичність офіційно визнана фундаментом національної безпеки. Отже, можна виділити три ключові аспекти, що об'єднують ці регуляторні акти:

1. *Синхронізація сенсів та дій*: якщо Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» закладає правову базу, а Концепція цільової національно-патріотичного виховання визначає оперативні кроки на найближчі роки, то Стратегія утвердження української

національної та громадянської ідентичності задає довгостроковий вектор розвитку. Це забезпечує спадковість і стабільність державних зусиль незалежно від політичних змін.

2. *Триаспектний підхід*: усі документи солідарні в тому, що сучасна українська ідентичність тримається на синергії трьох детермінант – національно-патріотичному вихованні (коріння та мова), військово-патріотичній підготовці (готовність до захисту) та громадянській освіті (демократична відповідальність). Це перетворює патріотизм із емоції на практичну життєву компетенцію.

3. *Екосистема співпраці*: Україна відходить від монополії на виховання, натомість створює платформу для взаємодії влади, місцевого самоврядування, ветеранів та громадського сектору. Це робить процес утвердження ідентичності «живим» та мережевим, що особливо важливо для інтеграції закордонного українства та деколонізації свідомості всередині країни.

Отже, сукупність наведених нормативних актів демонструють готовність України до тривалої та системної боротьби за власну суб'єктність. Головним результатом реалізації цієї політики до 2030 року має стати формування стійкого, критично мислячого суспільства, яке усвідомлює свою єдність, шанує героїв та здатне захистити свій суверенітет як на полі бою, так і в ментальному просторі.

Закладений нормативними документами фундамент виводить питання ідентичності у сферу національної безпеки. Проте науковий аналіз праць українських дослідників підтверджує, що ефективність цієї політики залежить від переходу від зовнішнього знання до внутрішнього переконання особистості. Вивчення здобутків провідних вітчизняних науковців дає змогу розкрити глибинні психолого-педагогічні механізми, на яких будується сучасна державна політика, де формування ідентичності в школі постає не як механічне передання інформації, а як складний процес внутрішньої трансформації особистості.

І. Бех у межах особистісноорієнтованого підходу розглядає ідентичність як результат «свідомого привласнення» духовних надбань народу. Ключовим інструментом тут є об'єктна рефлексія, що дозволяє здобувачам освіти не просто знати про цінність, а зробити її предметом власного внутрішнього аналізу та життєвим орієнтиром [1].

У дослідженнях К. Журби [3] національна ідентичність трактується як глибоке суб'єктивне переживання причетності до свого народу. В основі цього процесу, на думку дослідниці, лежать самоповага та національна гідність, завдяки яким дитина обирає шлях служіння Батьківщині через емоційну спорідненість, а не під впливом зовнішнього тиску.

Т. Ремех стверджує [8], що у фокусі громадянської освіти перебуває медіаграмотність людини як критично важливий елемент інформаційної безпеки. Це своєрідний «інтелектуальний щит», що дозволяє учнівській молоді розпізнавати маніпуляції та зберігати цілісність власної ідентичності в умовах гібридних загроз.

О. Вишневська наголошує, що школа має трансформуватися в цілісний україноцентрований простір [2]. Згідно з її підходом ідентичність виховується через «занурення» в етнокультурне середовище, де мова, традиції та символіка стають природним тлом повсякденного життя школяра, формуючи його світогляд на підсвідомому рівні.

Разом із тим у класичній педагогіці, зокрема у працях В. Сухомлинського, можемо знайти новітні інтерпретації про те, що ідентичність міцніє через працю задля спільного блага [9]. Шкільне середовище має стимулювати реальні соціальні проекти та волонтерство, щоб почуття належності підкріплювалося конкретною дією та відповідальністю за долю своєї громади.

Виконаний аналіз педагогічної спадщини вітчизняних науковців [1-3; 8; 9] дозволяє констатувати, що формування національної ідентичності – це динамічний перехід

від формального засвоєння історико-культурних фактів до глибокого внутрішнього переконання.

Педагогічна стратегія сучасної школи має остаточно змістити акцент із репродуктивного «вивчення» на активне «проживання» досвіду. У такій моделі учень перестає бути об'єктом впливу, стаючи активним соратником учителя у процесі самотворення та державотворення. Кінцевою метою цієї синергії є формування стійкого суспільства, в якому кожен громадянин відчуває нерозривний зв'язок із долею України та володіє інтелектуальними інструментами для її захисту.

Безсумнівно, шкільна освіта постає фундаментальним інститутом соціалізації, де процес формування національної ідентичності трансформується з теоретичного конструкту в життєву стратегію особистості. У сучасному українському контексті школа стає не просто джерелом знань, а специфічним україноцентрованим середовищем, де через зміст навчальних предметів відбувається інтеріоризація національних цінностей та формування цілісної картини світу. Цей процес реалізується через глибоку інтеграцію виховних завдань у кожен освітній галузь, перетворюючи уроки на простір для самоусвідомлення та громадянського згуртування.

Ключову роль у цьому процесі відіграє вивчення української мови та літератури, які є не лише засобами комунікації, а й кодами національної пам'яті. Ресурсною дією тут постає перехід від формального вивчення граматики до аналізу мови як інструмента державотворення та культурного спротиву. На уроках літератури важливо використовувати метод «проживання» досвіду героїв через творчі дискусії та написання есе-рефлексій, що дозволяє учням співвіднести класичні ідеї боротьби за свободу з сучасними реаліями.

Історія України, своєю чергою, формує тяглість поколінь, де основним методичним акцентом має стати відмова від образу «вічної жертви» на користь вивчення переможних сторінок та суб'єктності українського народу. Порадою для практичної реалізації є використання методу усної історії та дослідження локальних архівів, що робить велику історію країни близькою та особистою для кожного школяра чи школярки через призму історії власної родини чи міста.

Естетична та практична складові ідентичності ефективно реалізуються через предмети мистецького та технологічного циклів. На уроках мистецтва важливо не просто вивчати канонічні зразки, а залучати здобувачів освіти до створення сучасних візуальних продуктів, що інтерпретують національні коди в актуальних стилях (дизайн, медіа-арт), демонструючи світову конкурентоспроможність української культури. Технології ж стають платформою для відродження традиційних ремесел через інноваційне конструювання та етнодизайн, де практичне виготовлення виробів із національною символікою сприяє розвитку відчуття власної причетності до збереження матеріальної спадщини.

Завершальним, проте критично важливим етапом у цій системі є предмет «Захист України», який у сучасних умовах набув статусу дисципліни, що формує безпосередню готовність до виконання конституційного обов'язку. Ресурсна дія в межах цього предмета має бути спрямована на поєднання практичної військової підготовки із глибоким розумінням цінностей, які захищають військовослужбовці, що досягається через залучення ветеранів до освітнього процесу та модулі з тактичної медицини та цивільної безпеки.

Отже, шкільна освіта через синергію гуманітарних і прикладних дисциплін створює цілісну екосистему, де знання про мову та історію підкріплюються творчою працею та фізичною готовністю захищати свій суверенітет, що в сукупності й формує стійку національну та громадянську ідентичність нового покоління.

Формування національної ідентичності в умовах загальноосвітнього закладу є багатограним процесом, що виходить далеко за межі суто навчальної діяльності, знаходячи своє найбільш повне втілення у площині позакласної виховної роботи. Саме

через різноманітні форми позаурочної активності відбувається перехід від теоретичних знань про державу до безпосереднього ціннісного переживання своєї приналежності до неї. Науково-педагогічна стратегія виховної роботи базується на створенні специфічного соціокультурного простору, де кожен учень отримує можливість реалізувати власну громадянську суб'єктність через діяльнісний підхід.

Одним із найбільш ефективних шляхів формування ідентичності є гурткова робота, яка дозволяє поглибити знання про національну культуру через прикладну творчість або наукові дослідження. Наприклад, гуртки етнографічного спрямування чи історичної реконструкції сприяють не лише вивченню фольклору, а й відтворенню матеріальної спадщини, що перетворює історію на відчутний та зрозумілий досвід.

Водночас засідання тематичних клубів (дискусійних, дебатних або кіноклубів) є платформою для формування критичного мислення та громадянської позиції. У межах таких клубів діти вчаться аналізувати сучасні суспільно-політичні процеси, обговорювати/аналізувати документальні та художні фільми про боротьбу за незалежність українського народу, розробляти власні проекти з дерусифікації міського простору, що сприяє усвідомленню себе активною частиною сучасного українського соціуму.

Важливим компонентом виховної системи є й екскурсійна діяльність, яка виконує роль візуалізації національної пам'яті та географічної цілісності країни. Відвідування місць історичної слави, меморіальних комплексів або наукових центрів дозволяє учням та ученицям відчутти масштабність національної спадщини та подолати вузькорегіональне сприйняття Батьківщини.

Особливого ціннісного забарвлення цей процес набуває й через зустрічі з відомими людьми – ветеранами, волонтерами, діячами культури чи лідерами думок. Такі живі контакти створюють умови для трансляції безпосереднього досвіду служіння державі, де «героїчне» постає не як книжковий ідеал, а як реальна життєва позиція сучасної людини.

Отже, інтеграція гурткової роботи, клубної діяльності та соціальних контактів у виховний процес школи формує цілісну екосистему, де національна ідентичність утверджується не через формальні заходи, а через активну участь, рефлексію та емоційне залучення. Це дозволяє молодшому поколінню вибудувати власну внутрішню опору, засновану на повазі до минулого та відповідальності за майбутнє України, що є запорукою стійкості національної безпеки в довгостроковій перспективі.

У вимірі нашого дослідження не оминемо й впливу волонтерства на формування національної самосвідомості учнівської молоді. На нашу думку, воно є одним із найбільш дієвих механізмів сучасного громадянського виховання.

У психологічному аспекті волонтерська діяльність є потужним каталізатором трансформації національних цінностей, перетворюючи абстрактні поняття «патріотизм» та «солідарність» на конкретні внутрішні переконання особистості. Через активну допомогу армії, внутрішньо переміщеним особам або екологічні ініціативи здобувачі освіти переходять із позиції пасивних спостерігачів до статусу активних суб'єктів державотворення, що є критично важливим для становлення зрілої ідентичності.

Із погляду соціальної психології, волонтерство сприяє формуванню стійкого відчуття колективної ефективності та соціальної приналежності. Участь у спільній суспільно корисній праці нівелює в особистості почуття відчуженості, замінюючи його усвідомленням власної значущості для громади та держави. Це створює міцний емоційний зв'язок між особистим «Я» і національним «Ми».

Також волонтерська практика у шкільному середовищі виконує роль терапевтичного інструменту: вона допомагає долати стан тривожності через дію, трансформуючи стресові переживання в конструктивну допомогу, що зміцнює психологічну стійкість (резильєнтність) молоді.

Важливим результатом такого впливу є формування діяльнійшої самосвідомості, де національна належність визначається не лише походженням чи мовою, а свідомим вибором і відповідальністю. Із власного досвіду нам відомо, що діти, залучені до волонтерства, демонструють вищий рівень емпатії, розвинені навички критичного мислення та готовність до захисту демократичних цінностей.

Отже, волонтерство в школі постає не просто як форма дозвілля, а як цілісна соціально-психологічна технологія, що інтегрує молодше покоління в єдиний національний організм, закладаючи фундамент для свідомого громадянства та довгострокової стійкості суспільства.

Висновки. Формування національної ідентичності молодого покоління в сучасних умовах трансформується із суто гуманітарного завдання у стратегічний пріоритет національної безпеки. Сутність цього процесу полягає в переході від етноцентрованої моделі ідентичності до моделі свідомої громадянської нації, де приналежність до України визначається не лише походженням, а й активною суб'єктністю, відповідальністю та щоденною діяльністю задля спільного блага.

Ефективність реалізації шляхів формування національної ідентичності сьогодні забезпечується передусім на нормативно-стратегічному рівні, де завдяки чинним нормативним документам було вибудовано ієрархічну модель державної політики, що дозволяє синхронізувати зміст освіти з актуальними безпековими проблемами часу. Цей системний підхід безпосередньо втілюється на змістовно-освітньому рівні, де ідентичність особистості формується через глибоку інтеріоризацію національних кодів у межах навчальних дисциплін. Зокрема, такий процес реалізується через розгляд мови як інструмента державотворчого спротиву, переосмислення історії з позиції національної суб'єктності та перемог. Прикладні уроки мистецтва та технологій через їх зміст дозволяють здобувачам освіти створювати цікаві візуальні продукти, вироби національно-патріотичного виховання, відроджувати традиційні ремесла й ін. А через зміст предмета «Захист України» в учнівській молоді формується практична готовність до оборони державного суверенітету.

Водночас завершальним етапом цієї трансформації є психолого-діяльнісний рівень, на якому виховна та волонтерська робота стають потужними каталізаторами перетворення зовнішніх теоретичних знань у глибокі внутрішні переконання. Завдяки механізмам об'єктної рефлексії та емоційної спорідненості волонтерство перетворюється на дієву соціально-психологічну технологію, що успішно долає відчуженість і вибудовує глибинну ідентифікацію особистості з нацією, що змінює колективні інтереси на внутрішні мотивації кожної особистості.

Зрештою така цілісна архітектура формування ідентичності перетворює національну свідомість на стійку внутрішню фортецю, що забезпечує не лише ментальну стійкість молодшого покоління, а й гарантує сталий розвиток і суверенне майбутнє української держави у глобалізованому світі.

Перспективи подальшого наукового пошуку полягають у дослідженні ефективності залучення ветеранів війни до освітнього процесу як безпосередніх носіїв національного подвигу та вивченні впливу україноцентрованого контенту на подолання нав'язаних історичних міфів і деструктивних ідеологічних впливів у свідомості молоді.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
2. Вишневіська О. В. Етнокультурний компонент у системі національного виховання школярів. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. Випуск 37 . С. 45–51.*
3. Журба К. О. Формування національної ідентичності особистості: теоретико-методологічний аспект. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді.* 2014. Вип. 18 (1). С. 248–257.

4. Журба К. О. Формування національної ідентичності як стратегічне завдання сучасної освіти. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2023. Т. 6. С. 48–53.
5. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13 груд. 2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
6. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 жовт. 2020 р. № 1233-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1233-2020-%D1%80#Text>
7. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 груд. 2023 р. № 1322. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-utverdzhennia-ukrainskoi-na-a1322>
8. Ремех Т. О. Громадянська освіта: формування медіаграмотності учнів у процесі навчання суспільствознавчих предметів. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 2. С. 83–91.
9. Сухомлинський В. О. у діалозі з сучасністю: виховуємо патріота, громадянина, гуманіста: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. / упоряд. О. В. Сухомлинська та ін. Київ: НАПН України, 2023. 142 с.

References:

1. Bekh, I. D. (2006). *Vykhovannia osobystosti: Skhodzhennia do dukhovnosti* [Education of the personality: Ascent to spirituality]. Lybid [in Ukrainian].
2. Vyshnevska, O. V. (2018). Etnokulturnyi komponent u systemi natsionalnoho vykhovannia shkoliariv [Ethnocultural component in the system of national education of schoolchildren]. *Pedahohichnyi almanakh*, (37), 45–51 [in Ukrainian].
3. Zhurba, K. O. (2014). Formuvannia natsionalnoi identychnosti osobystosti: teoretyko-metodolohichni aspekt [Formation of the national identity of the personality: Theoretical and methodological aspect]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 18-1, 248–257 [in Ukrainian].
4. Zhurba, K. O. (2023). Formuvannia natsionalnoi identychnosti yak stratehichne zavdannya suchasnoi osvity [Formation of national identity as a strategic task of modern education]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Pedahohichni, psykhologichni nauky ta sotsialna robota*, 6, 48–53. doi: <https://doi.org/10.18523/2617-3832.2023.6.48-53> [in Ukrainian].
5. On the basic principles of state policy in the field of strengthening Ukrainian national and civic identity, Law of Ukraine of December 13, 2022, No. 2834-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian].
6. On approval of the Concept of the State Targeted Social Program of National and Patriotic Education for the period until 2025, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated Oct. 9, 2020, No. 1233-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1233-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. On approval of the Strategy for Strengthening Ukrainian National and Civic Identity for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2023–2025, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 15, 2023, No. 1322. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-utverdzhennia-ukrainskoi-na-a1322> [in Ukrainian].
8. Remekh, T. O. (2019). Hromadianska osvita: formuvannia mediahramotnosti uchniv u protsesi navchannia suspilstvoznachnykh predmetiv [Civic education: Forming students' media literacy in the process of teaching social studies]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, (2), 83–91 [in Ukrainian].
9. Sukhomlynska, O. V. (Ed.). (2023). V. O. Sukhomlynskyi u dialozi z suchasnistiu: vykhovuemo patriota, hromadianyna, humanista [V. O. Sukhomlynskyi in dialogue with modernity: Educating a patriot, citizen, humanist], *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Kyiv [in Ukrainian].

*Havryliuk G. M.,
orcid.org/0000-0003-1543-3135*

ISSUES IN FORMING THE NATIONAL IDENTITY OF THE YOUNGER GENERATION

The article elucidates the issue of the process of forming national identity of the youth in the conditions of full-scale military aggression. The author notes that in contemporary discourse, identity is transforming from an ethnographic constant into a dynamic socio-cultural structure, which is based on a conscious value-based choice and acts as a strategic component of the state's national security.

An analysis of the hierarchical model of state policy, regulated by the Law of Ukraine on the Establishment of Ukrainian National and Civic Identity and the Strategy until 2030, has been conducted. Three fundamental vectors of influence are identified: national-patriotic upbringing, military-patriotic training, and civic education. Based on a synthesis of approaches by leading scholars (I. Bekh, K. Zhurba, T. Remekh, etc.), the mechanisms of "conscious appropriation" of values through object reflection are revealed, ensuring the internal interiorization of national meanings by the individual.

The role of general secondary education institutions as Ukraine-centric spaces is defined. The didactic potential of academic disciplines in overcoming destructive narratives and shaping the worldview of a subjective nation is highlighted. The effectiveness of volunteering as a socio-psychological technology is proven; it promotes the development of youth resilience, transforms passive belonging into active agency, and strengthens the identificational bond between the individual "I" and the national "We".

It is summarized that the synergy of regulatory legal framework, value-oriented educational content, and practical activity forms a holistic ecosystem for the assertion of national consciousness. The result is the emergence of a critically thinking personality capable of ensuring the mental and physical resilience of Ukraine's sovereignty in a globalized world.

Key words: national identity, Ukrainian nation, national security, younger generation, patriotic education, educational environment, state policy, volunteering, internalization of values, mental resilience.

Дата надходження статті: 23.10.2025 р.

Прийнято до публікації: 13.11.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Павленко О. О.